YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (laajennettu kolmas jaosto)

14 päivänä toukokuuta 1998 *

Asiassa T-337/94,

Enso-Gutzeit Oy, Suomen oikeuden mukaan perustettu yhtiö, kotipaikka Helsinki, edustajinaan asianajajat Ivo Van Bael ja Jean-François Bellis, Bryssel, ja solicitor Ciarán Keaney, Irlannin Law Society, prosessiosoite Luxemburgissa asianajotoimisto Freddy Brausch, 11 rue Goethe,

kantajana,

vastaan

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellisen yksikön virkamiehet Hans Gerald Crossland ja Richard Lyal, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

vastaajana,

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

jossa kantaja vaatii EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1) kumoamista,

EUROOPAN YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: presidentti B. Vesterdorf sekä tuomarit C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki ja J. D. Cooke,

kirjaaja: hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 25.6.1997—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä esitetyn,

on antanut seuraavan

tuomion

Kanteen perustana olevat tosiseikat

1 Tämä asia koskee EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehtyä komission päätöstä 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki; EYVL L 243, s. 1), sellaisena kuin se on oikaistuna ennen sen julkaisemista

26 päivänä heinäkuuta 1994 tehdyllä komission päätöksellä C(94) 2135 lopullinen (jäljempänä päätös). Komissio määräsi päätöksessään 19:lle yhteisössä kartonkia tuottavalle ja toimittavalle yritykselle sakkoja perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomisesta.

2 Päätöksen kohteena oleva tuote on kartonki. Päätöksessä mainitaan kolme kartonkityyppiä, joista käytetään nimityksiä GC-, GD- ja SBS-laatu.

3 GD-kartonkilaadun (jäljempänä GD-kartonki) sisäpinta on harmaa (uusiopaperia), ja tätä laatua käytetään yleensä muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden pakkauksiin.

4 GC-kartonkilaadun (jäljempänä GC-kartonki) pinta on valkoinen, ja tätä laatua käytetään yleensä elintarvikkeiden pakkauksiin. GC-kartonki on parempilaatuista kuin GD-kartonki. Aikana, jota päätös koski, näiden kahden tuotteen hintaero oli yleensä noin 30 prosenttia. Hyvälaatuista GC-kartonkia käytetään jossain määrin myös painotuotteisiin.

5 Täysin valkoisesta kartongista käytetään lyhennettä SBS (jäljempänä SBS-kartonki). Tällaisen kartongin hinta on noin 20 prosenttia korkeampi kuin GC-kartongin. Sitä käytetään elintarvikkeiden, kosmetiikan, lääkkeiden ja savukkeiden pakkauksiin, mutta se on pääasiallisesti tarkoitettu käytettäväksi painotuotteisiin.

6 British Printing Industries Federation (jäljempänä BPIF), joka on suurinta osaa Yhdistyneen kuningaskunnan kartonkipakkausteollisuudesta edustava etujärjestö, teki 22.11.1990 päivätyllä kirjeellä komissiolle epävirallisen valituksen. BPIF väitti,

että Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kartonkia toimittavat tuottajat olivat useaan kertaan korottaneet hintojaan samanaikaisesti ja yhdenmukaisesti, ja se pyysi komissiota tutkimaan, oliko yhteisön kilpailusääntöjä mahdollisesti rikottu. BPIF julkaisi lehdistötiedotteen varmistaakseen, että sen toimenpide saa julkisuutta. Tämän tiedotteen sisältöä selostettiin alan ammattilehdistössä joulukuun 1990 aikana.

7 Myös Fédération française du cartonnage teki 12.12.1990 komissiolle epävirallisen valituksen, jossa se esitti Ranskan kartonkimarkkinoista vastaavia huomautuksia kuin BPIF valituksessaan.

8 Komission virkamiehet, jotka toimivat 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; EYVL 1962, 13, s. 204; jäljempänä asetus N:o 17) 14 artiklan 3 kohdan nojalla, tekivät 23.4. ja 24.4.1991 ennalta ilmoittamatta samanaikaisesti tutkimuksia useiden kartonkialan yritysten ja järjestöjen tiloissa.

9 Näiden tutkimusten jälkeen komissio pyysi asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla tietoja ja asiakirjoja kaikilta niiltä, joille päätös on osoitettu.

10 Näiden tutkimusten yhteydessä sekä tietoja ja asiakirjoja koskevien pyyntöjen johdosta saadun aineiston perusteella komissio katsoi, että kyseiset yritykset olivat osallistuneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen (useimmissa tapauksissa) vuoden 1986 puolivälistä vähintään vuoden 1991 huhtikuuhun.

11 Tämän vuoksi komissio päätti panna vireille viimeksi mainitun määräyksen soveltamista koskevan menettelyn. Komissio lähetti 21.12.1992 päivätyllä kirjeellä väitetiedoksiannon kullekin näistä yrityksistä. Kaikki yritykset, joille väitetiedoksianto osoitettiin, vastasivat siihen kirjallisesti. Yhdeksän yritystä pyysi tulla kuulluksi suullisesti. Niitä kuultiin 7.—9.6.1993.

12 Menettelyn lopuksi komissio antoi päätöksen, jossa määrätään seuraavaa:

"1 artikla

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek de Eendracht NV (joka käyttää toiminimeä BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (aikaisemmin Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (aikaisemmin Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (aikaisemmin Tampella Española SA) ja Moritz J. Weig GmbH & Co KG ovat rikkoneet EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että

— Buchmann ja Rena ovat noin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1990 loppuun,

— Enso Española on ainakin vuoden 1988 maaliskuusta ainakin vuoden 1991 huhtikuun loppuun,

— Gruber & Weber on ainakin vuodesta 1988 vuoden 1990 loppuun ja

— muut ovat vuoden 1986 puolivälistä ainakin vuoden 1991 huhtikuuhun

osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jotka ovat peräisin vuoden 1986 puolivälistä ja joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintoimittajat

— tapasivat säännöllisesti salaisissa ja vakiintuneeksi tavaksi muodostuneissa kokouksissa neuvotellakseen ja päättääkseen alan yhteisestä kilpailunrajoittamissuunnitelmasta,

— sopivat säännöllisistä hinnankorotuksista kunkin tuotelaadun osalta kunakin kansallisena valuuttana,

— suunnittelivat ja toteuttivat useita samanaikaisia ja yhdenmukaisia hinnankorotuksia kaikkialla Euroopan yhteisössä,

— saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämisestä vakiotasoilla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa,

— toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistaakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen,

— edellä mainittuja toimenpiteitä tukeakseen vaihtoivat kaupallisia tietoja toimituksista, hinnoista, tuotantoseisokeista, tilauskannoista ja koneiden käyttöasteista.

— —

3 artikla

Seuraaville yrityksille määrätään 1 artiklassa todetuista rikkomisista sakkoa seuraavasti:

— —

iii) Enso Gutzeit Oy:lle sakkoa 3 250 000 ecua;

— — »

13 Päätöksen mukaan rikkominen tapahtui Product Group Paperboard -nimisessä organisaatiossa (jäljempänä PG Paperboard), joka muodostui useista työryhmistä ja jaostoista.

14 Tämän organisaation yhteyteen perustettiin vuoden 1986 puolivälissä Presidents Working Group (jäljempänä PWG), joka muodostui yhteisön tärkeimpien kartongintuottajien (joita oli noin kahdeksan) johtavassa asemassa olevista edustajista.

15 PWG:n tehtävänä oli erityisesti keskustella markkinoista, markkinaosuuksista, hinnoista ja kapasiteeteista ja harjoittaa näiden osalta yhteistoimintaa. Se teki erityisesti yleisluonteisia päätöksiä siitä, milloin ja minkä suuruisina tuottajien oli toteutettava hinnankorotukset.

16 PWG raportoi President Conferencelle (jäljempänä PC), johon osallistuivat (melko säännöllisesti) melkein kaikkien kyseessä olevien yritysten toimitusjohtajat. Nyt kyseessä olevana aikana PC kokoontui kahdesti vuodessa.

17 Vuoden 1987 lopulla perustettiin Joint Marketing Committee (jäljempänä JMC). Sen pääasiallisena tarkoituksena oli yhtäältä päättää, voitiinko hintoja korottaa, ja jos voitiin, niin miten, ja toisaalta määritellä yksityiskohtaisesti, miten PWG:n maittain ja suurimpien asiakkaiden osalta päättämät hinta-aloitteet toteutetaan, minkä tarkoituksena oli saada aikaan yhdenmukainen hintajärjestelmä Euroopassa.

18 Economic Committee (jäljempänä talousjaosto) keskusteli muun muassa hintavaihteluista kansallisilla markkinoilla ja yritysten tilauskannoista ja raportoi päätelmistään JMC:lle tai vuoden 1987 loppuun saakka JMC:n edeltäjälle Marketing Committeelle. Talousjaoston jäseninä oli useimpien kyseessä olevien yritysten markkinointi- ja/tai myyntijohtajia, ja se kokoontui useita kertoja vuodessa.

19 Lisäksi päätöksestä ilmenee komission katsoneen, että PG Paperboardin toimintaa tuki se tietojen vaihto, jota harjoitettiin omaisuudenhoitoyhtiö Fidesin välityksellä, jonka kotipaikka on Zürich (Sveitsi). Päätöksen mukaan useimmat PG Paperboardin jäsenet toimittivat Fidesille kausiraportteja tilauksista, tuotannosta, myynnistä ja kapasiteetin käytöstä. Näitä raportteja käsiteltiin Fides-järjestelmässä, ja yhdistetyt tiedot lähetettiin järjestelmään osallistuville.

20 Kantaja Enso-Gutzeit Oy (jäljempänä Enso-Gutzeit), joka tuottaa ainoastaan SBS-kartonkia, on päätöksen mukaan osallistunut PC:n kokouksiin. Kantaja on myös kuulunut Nordic Paperboard Instituteen (jäljempänä NPI). Komissio on katsonut kantajan osallistuneen päätöksen 1 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen vuoden 1986 puolivälistä vuoden 1991 huhtikuuhun.

Oikeudenkäyntimenettely

21 Kantaja on nostanut tämän kanteen yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 14.10.1994 jättämällään kannekirjelmällä.

22 Niistä muista 18 yhtiöstä, joiden katsottiin olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisesta, 16 on samoin nostanut kanteen päätöksestä (asiat T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94).

23 Asian T-301/94 kantaja Laakmann Karton GmbH peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 10.6.1996 jättämällään kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-301/94, Laakmann Karton vastaan komissio, 18.7.1996 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

24 Ne neljä suomalaisyritystä, jotka kuuluivat Finnboard-nimiseen yhdistykseen ja jotka tämän vuoksi velvoitettiin maksamaan Finnboardille määrätty sakko yhteisvastuullisesti tämän kanssa, ovat myös nostaneet kanteen päätöksestä (yhdistetyt asiat T-339/94, T-340/94, T-341/94 ja T-342/94).

25 Kanteen nosti myös CEPI-Cartonboard-niminen yhteenliittymä, jolle päätös ei ollut osoitettu. Se kuitenkin peruutti kanteensa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 8.1.1997 jättämällään kirjeellä, ja asia poistettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen rekisteristä asiassa T-312/94, CEPI-Cartonboard vastaan komissio, 6.3.1997 annetulla määräyksellä (ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

26 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kutsui 5.2.1997 päivätyllä kirjeellä asianosaiset epävirallisen kokoukseen erityisesti siksi, että nämä saisivat esittää huo-

mautuksensa asioiden T-295/94, T-304/94, T-308/94, T-309/94, T-310/94, T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, T-352/94 ja T-354/94 mahdollisesta yhdistämisestä suullista käsittelyä varten. Tässä 29.4.1997 pidetyssä kokouksessa asianosaiset suostuivat tällaiseen yhdistämiseen.

27 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtajan 4.6.1997 antamalla määräyksellä edellä mainitut asiat yhdistettiin suullista käsittelyä varten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 50 artiklan mukaisesti, koska asiat liittyvät toisiinsa; määräyksessä puheenjohtaja hyväksyi asian T-334/94 kantajan pyynnön luottamuksellisesta käsittelystä.

28 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun kolmannen jaoston puheenjohtaja hyväksyi 20.6.1997 antamallaan määräyksellä tämän asian kantajan pyynnön, että erästä asiakirjaa, jonka kyseinen kantaja oli esittänyt vastauksena ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, käsiteltäisiin luottamuksellisena.

29 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin (laajennettu kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn, ja se ryhtyi prosessinjohtotoimiin pyytämällä asianosaisia vastaamaan tiettyihin kirjallisiin kysymyksiin ja esittämään tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset noudattivat näitä pyyntöjä.

30 Edellä 26 kohdassa mainittujen asioiden asianosaisten lausumat ja vastaukset ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin kuultiin 25.6.—8.7.1997 pidetyssä suullisessa käsittelyssä.

Asianosaisten vaatimukset

31 Kantaja vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— kumoaa päätöksen 1 artiklan siltä osin kuin se koskee kantajaa,

— poistaa sakon tai alentaa sitä ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

32 Komissio vaatii, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin

— hylkää kanteen ja

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Päätöksen kumoamista koskeva vaatimus

33 Tukeakseen vaatimustaan, jonka mukaan päätös on kumottava siltä osin kuin se koskee kantajaa, kantaja vetoaa neljään kanneperusteen, joiden mukaan SBS-kartonki olisi pitänyt jättää päätöksen soveltamisalan ulkopuolelle, kantajan osallistumisesta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen ei ole näyttöä, perustamissopimuksen 190 artiklaa on rikottu ja kantajan puolustautumisoikeuksia on loukattu.

34 Ensiksi on käsiteltävä toista kanneperustetta.

Kanneperuste, jonka mukaan ei ole näyttöä siitä, että kantaja olisi osallistunut mihinkään kartelliin

Tiivistelmä asianosaisten väitteistä ja niiden perusteluista

Kantajan väitteet ja niiden perustelut

35 Kantaja väittää, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että kantaja olisi osallistunut mihinkään kartelliin.

36 Ensiksi kantaja kiistää päätöksen 121 perustelukappaleessa olevan väittämän, jonka mukaan väitetiedoksiannon liite 102 eli Renalta saadut muistiinpanot, joiden väitetään koskevan NPI:n Arlandan lentoasemalla (Ruotsissa) 3.10.1988 pitämää kokousta, olisivat näyttö kantajan osallistumisesta päätöksessä tarkoitettuihin lainvastaisiin menettelytapoihin. Kantajan mukaan komissio on päätellyt näiden muistiinpanojen koskevan NPI:n hallituksen ylimääräistä kokousta tällaista kokousta koskevan kutsun (väitetiedoksiannon liite 101) perusteella. Kantajan mukaan mikään seikka näissä muistiinpanoissa ei kuitenkaan osoita, että ne koskisivat kutsussa tarkoitettua kokousta.

37 NPI:n hallitus kokoontui 3.10.1988, koska Iggesunds Bruk AB (jäljempänä Iggesunds Bruk), joka on nykyään MoDo-konserniin kuuluva SBS-kartongin tuottaja, aikoi kokonaan lopettaa osallistumisensa "procarton"-toimintaan ja tämän toiminnan rahoittamisen. Kokouksessa ei keskusteltu hinnoista. Kantaja toteaa, ettei edellä mainitussa väitetiedoksiannon liitteessä 102 oleva viittaus "procarton"-toimintaan ("miten markkinoidaan ja kenelle") osoita, että kyseessä olisi ollut

NPI:n ylimääräinen kokous, koska kyseinen viittaus ei liity kokouksessa käsiteltyyn aiheeseen.

38 Lisäksi kantaja toteaa, että vaikka väitetiedoksiannon liitteen 102 olisi katsottava sisältävän tietoja Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1989 huhtikuussa toteutetuista hinnankorotuksista, nämä tiedot eivät kuitenkaan koske kantajaa. Kantajan tuottaman kartongin hintoja ei nimittäin korotettu Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1989 huhtikuussa vaan vuoden 1989 tammikuussa. Maininta savuketeollisuudelle tarkoitetun kartongin hinnankorotuksesta ei kantajan mukaan myöskään koske sitä, koska kantaja ei ollut toimittanut kartonkia savuketeollisuudelle vuoden 1987 jälkeen ja koska kantajan kartongin hinta oli ollut huomattavasti korkeampi kuin kyseisissä muistiinpanoissa mainittu hinta. Väitetiedoksiannon liitteessä 102 ei myöskään nimenomaisesti mainita SBS-kartonkia.

39 Toiseksi kantaja kiistää päätöksen 97 perustelukappaleen ensimmäisessä kohdassa olevan väittämän, jonka mukaan väitetiedoksiannon liitteenä 133 olevat, samoin MoDo-konserniin kuuluvalta Iggesund Board Sales Ltd: ltä löytyneet muistiinpanot osoittaisivat "selvästi, että graafiseen käyttöön tarkoitetun päällystetyn kartongin — — tuottajat harjoittivat salaista hintayhteistyötä Yhdistyneessä kuningaskunnassa 2.4.1990 voimaan tulleen hinnankorotuksen osalta".

40 Näiden muistiinpanojen laatija on selittänyt, että ne koskevat Iggesundin kahden työntekijän välistä puhelinkeskustelua ja että niissä oleva maininta "presidents/Enso" viittaa eräiden kilpailijoiden käytäntöön lähettää pääkonttoristaan johtavassa asemassa olevia henkilöitä Yhdistyneeseen kuningaskuntaan neuvottelemaan hinnoista. Tällainen — edelleenkin noudatettu — käytäntö on itse asiassa välttämätön tärkeimpien asiakkaiden kohdalla, koska hintaneuvotteluilla on näiden osalta erittäin suuri merkitys. Maininta "presidents/Enso" ei siis kantajan mukaan ole todiste yritysten välisestä yhteistoiminnasta, etenkään kantajan osalta.

41 Lisäksi kantaja toteaa, että päätöksen liitteenä oleva taulukko F, joka koskee Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1990 huhtikuussa toteutettua hinnankorotusta, ei tue komission väitteitä, joiden mukaan kantaja ja muut väitetiedoksiannon liitteessä 133 mainitut tuottajat olisivat harjoittaneet salaista hintayhteistyötä. Kantaja ilmoitti hinnankorotuksestaan yli viikon myöhemmin kuin muut tuottajat, ja kantajan hinnankorotus myös toteutettiin yli viikon myöhemmin kuin muiden tuottajien hinnankorotukset.

42 Kolmanneksi kantaja toteaa, että väitetiedoksiannon liitteestä 44 eli (Storakonserniin kuuluvan) Feldmühlen erään työntekijän kalenteriin tehdyistä muistiinpanoista ei ilmene, että Feldmühle ja muut tuottajat, erityisesti kantaja, olisivat Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1987 tammikuussa toteutetun hinnankorotuksen yhteydessä harjoittaneet yhteistoimintaa hintojen ja tuotannon säätelyn osalta.

43 Ainoa kyseisissä muistiinpanoissa oleva viittaus kantajan hintoihin ("Enso 86 sama hinta kuin 85") koskee seikkaa, joka oli yleisesti tiedossa vuoden 1987 alussa, mitä ajankohtaa muistiinpanojen oletetaan koskevan. Lisäksi kantaja toteaa korottaneensa hintojaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa 10 Englannin puntaa (GBP) tonnilta 1.12.1986, mikä on ristiriidassa komission väitteiden kanssa.

44 Viittaus kantajan tilauskantaan ("noin kaksi käyntiviikkoa") ei kantajan mukaan myöskään ole osoitus yhteistoiminnasta. Kahden viikon tilauskanta on nimittäin tavanomainen vuoden alussa, mikä on itsestäänselvyys jokaiselle alaa tuntevalle. Tältä osin kantaja toteaa, että kun asiakkaiden tavanomaiset toimittajat korottivat hintojaan, asiakkaat yleensä tiedustelivat muilta tuottajilta näiden toimitusaikoja ja käyttivät saamiaan tietoja torjuakseen ilmoitetun hinnankorotuksen tai saadakseen sen lykkääntymään. Tiedot eri tuottajien tilauskannasta tulivat siis yleensä nopeasti koko alan tietoon.

45 Neljänneksi kantaja kiistää komission väitteen, jonka mukaan se, että kantajan hinnankorotukset olivat "melkein täysin yhdenmukaisia" väitetiedoksiannon liitteessä 111 eli Renalta saadussa hintaluettelossa mainittujen hinnankorotusten kanssa, olisi todiste kantajan osallistumisesta salaiseen hintayhteistyöhön. Rena on nimittäin selittänyt, ettei se ollut saanut hintaluetteloa NPI: ltä vaan joltain toiselta pohjoismaiselta tuottajalta eräässä kokouksessa. Kantaja katsoo, että koska kyse on päiväämättömästä luettelosta, joka on saatu tuntemattomalta pohjoismaiselta tuottajalta, sitä ei voida käyttää todisteena kantajaa vastaan. Koska kantaja oli ilmoittanut hinnankorotuksistaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa 6 päivää ja Saksassa 21 päivää myöhemmin kuin Iggesunds Bruk, sen tosiasiallinen hintakäyttäytyminen osoittaa, ettei se osallistunut hintoja koskeneeseen yhteistoimintaan.

46 Viidenneksi kantaja kiistää sen, että Storan uskomus (väitetiedoksiannon liite 38), jonka mukaan kantaja sai tiedon PWG:n kokousten tuloksista Finnboardilta, pitäisi paikkansa. Kantaja ei ole milloinkaan kuulunut Finnboardiin, eikä Finnboardilla ole milloinkaan ollut kelpoisuutta edustaa kantajaa. Finnboardin, PWG:n, JMC:n ja NPI:n välisillä mahdollisilla yhteyksillä ei kantajan mukaan ole mitään merkitystä sen kannalta, ilmoittiko Finnboard kantajalle siitä, mihin PWG:n kokouksissa päädyttiin. Lisäksi kantaja toteaa, ettei Stora ole milloinkaan ilmoittanut, että tiedot olisi annettu ja niistä olisi keskusteltu NPI:n toiminnan yhteydessä, kuten komissio väittää.

47 Lisäksi kantaja toteaa, ettei komissio ole pitänyt kyseistä liitettä todisteena yhteydestä PG Paperboardin ja useiden muiden Storan mainitsemien tuottajien välillä. Stora on maininnut yrityksinä, joille sen mukaan on ilmoitettu PWG:n kokousten tuloksista, paitsi NPI: hin kuuluvan suomalaisen yrityksen Strömsdahlin, myös kaksi espanjalaista yhtiötä, joita päätös ei koske.

48 Kuudenneksi kantaja kiistää, että se olisi saanut tietoja PWG:n tai talousjaoston kokouksista sen perusteella, että se kuului NPI: hin. Kantajan mukaan sen ei myöskään voida olettaa saaneen tällaisia tietoja.

49 Seitsemänneksi kantaja toteaa, että komission väite, jonka mukaan PC olisi harjoittanut lainvastaista toimintaa ennen vuotta 1987 (päätöksen 35 perustelukappale), ei ole perusteltu. Kantajan mukaan komissio on tulkinnut virheellisesti Storan ilmoituksia (väitetiedoksiannon liite 39), joihin se on tukeutunut.

50 Toisin kuin päätöksen 41 perustelukappaleessa väitetään, PC:n kokousten pöytäkirjat eivät ole harhaanjohtavia. PC:n kokouksiin osallistuneet kantajan edustajat ovat vakuuttaneet, ettei heidän läsnäollessaan käyty mitään mielipiteenvaihtoa hinnoista.

51 Mayr-Melnhofin myyntiedustajalta löytynyttä muistiotakaan (väitetiedoksiannon liite 61) ei kantajan mukaan voida pitää todisteena siitä, että PC:ssä olisi keskusteltu hinnoista. Komissio itsekin on väitetiedoksiannossa todennut, ettei se tiedä, koskeeko muistio PC:n kokousta.

52 Kahdeksanneksi kantaja kiistää sen päätöksessä olevan väitteen (38 ja 41 perustelukappale) paikkansapitävyyden, jonka mukaan PWG yhtäältä raportoi PC:lle siitä, mikä tarkalleen on kysyntä- ja tarjontatilanne, ja jonka mukaan PC:n kokouksiin osallistuvat toimitusjohtajat toisaalta saivat tiedon PWG:n hintapäätöksistä ja siitä, mitä tietoja heidän oli annettava omille myyntiosastoilleen hinta-aloitteiden toteuttamiseksi. Kantajan mukaan tätä väitettä ei voida näyttää toteen pelkästään Storan ilmoituksiin tukeutumalla.

53 Ne neljä esimerkkiä, jotka komissio on vastineessaan tuonut esiin näyttääkseen toteen, että PC:n kokousten, PWG:n ja kantajan hintakäyttäytymisen välillä oli yhteys, eivät kantajan mukaan mitenkään todista oikeaksi tätä väitettä. Kantajan mukaan ei nimittäin ole mahdollista näyttää toteen, että niiden PC:n kokousten, joihin kantaja osallistui, ja kantajan hintakäyttäytymisen välillä olisi ollut jokin yhteys.

54 Yhdeksänneksi ja viimeiseksi kantaja väittää, että hinnankorotuksia koskevat asiakirjat eivät ole todiste siitä, että kantaja olisi osallistunut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen. Kantajan mukaan nämä asiakirjat päinvastoin osoittavat, ettei kantaja osallistunut mihinkään kilpailusääntöjen rikkomiseen. Tältä osin kantaja toteaa, että kun kantajan hinnankorotuksia kattavasti vertaillaan Iggesunds Brukin ja Finnboardin hinnankorotuksiin, osoittautuu, että toteutettujen korotusten ajankohdat ja määrät poikkeavat toisistaan huomattavasti.

55 Se, että Iggesunds Brukin ja kantajan hinnat ovat olleet jossain määrin samanlaisia, voi kantajan mukaan johtua normaalin kilpailun vaikutuksesta. Koska markkinat toimivat siten kuin ne toimivat, tilaisuus korottaa hintoja ilmaantuu yrityksille yleensä suurin piirtein samaan aikaan. Kantajan mukaan hinnankorotukset olivat siten johtuneet joko tuotantokustannusten aiheuttamasta paineesta tai hintojen vaihtelusta markkinoilla. Kun kantaja sai asiakkaittensa kautta ja/tai alan erikoislehdistöstä tietää jonkun muun tuottajan ilmoittaneen hinnankorotuksesta, se pyrki hyödyntämään tätä ilmoitusta korottaakseen omia hintojaan, jos se katsoi, että markkinat saattoivat hyväksyä korotuksen.

56 Tässä yhteydessä kantaja toteaa, että toiminnan yhdensuuntaisuutta voidaan pitää näyttönä yhteistoiminnasta ainoastaan silloin, kun yhteistoiminta on sille ainoa mahdollinen selitys (yhdistetyt asiat C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 ja C-125/85—C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomio 31.3.1993, Kok. 1993, s. I-1307, 71 kohta). Vaikka vastoin kantajan käsitystä katsottaisiinkin, että komissiolla olisi hintoja koskevien asiakirjojen lisäksi muitakin todisteita, hintojen osalta ilmenneet yhtäläisyydet olisi pitänyt kuitenkin joka tapauksessa tutkia sen selvittämiseksi, voivatko ne johtua muista tekijöistä kuin yhteistoiminnasta.

57 Lopuksi kantaja tarkastelee erittäin yksityiskohtaisesti kutakin niistä yhdenmukaistetuista hinta-aloitteista, joita on väitetty toteutetun ja joihin kantajan on katsottu osallistuneen. Kantaja katsoo myös tämän tarkastelun osoittavan, ettei se ole millään tavalla osallistunut mihinkään salaiseen yhteistyöhön, koska tarkastelu paljastaa, että hinnankorotusten ajankohdissa ja määrissä oli huomattavia eroavaisuuksia.

Komission väitteet ja niiden perustelut

58 Komissio toteaa katsoneensa, että yritykset olivat syyllistynet yhteen kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka muodostui "alan yhteisestä kilpailunrajoittamissuunnitelmasta", johon liittyi hinnankorotuksia, markkinaosuuksia koskenut sopimus, yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi markkinoilla ja kaupallisten tietojen vaihtoa näiden toimenpiteiden tukemiseksi (päätöksen 116 perustelukappale ja sitä seuraavat perustelukappaleet). Lisäksi komissio on katsonut, että kaikki ne, joille päätös on osoitettu, olivat osallistuneet tähän kilpailusääntöjen rikkomiseen, joka muodostui "hinta ennen määrää" -politiikasta (päätöksen 129 perustelukappale ja sitä seuraavat perustelukappaleet), jota kaikki tuottajat noudattivat. Sillä, ettei jokin tuottaja osallistunut johonkin kokoukseen tai toteuttanut kaikkia kartellin sopimia toimenpiteitä, ei komission mukaan ole asiassa merkitystä.

59 Komission mukaan kantaja ei voi yrittää erottaa sitä vastaan esitettyjä todisteita toisistaan ja väittää, ettei mikään näistä todisteista yksinään todista mitään. Kaikkia todisteita kartelliin osallistumisesta on nimittäin tarkasteltava kokonaisuutena ja sen perusteella ratkaistava, onko riittävästi sellaisia yhtäpitäviä tietoja, jotka tukevat komission väitteitä (asia 48/69, ICI v. komissio, tuomio 14.7.1972, Kok. 1972, s. 619, Kok. Ep. II, s. 25). Kaikkia komission väitteitä ja niiden perusteluja on tulkittava nämä yleiset toteamukset huomioon ottaen, koska komissio ei ole milloinkaan väittänyt, että kukin näistä kantajaa vastaan esitetyistä todisteista yksinään riittäisi näyttämään toteen kaikki kantajaa vastaan esitetyt väitteet.

60 Siltä osin kuin on kyse väitteistä ja perusteluista, joita kantaja on esittänyt kunkin todisteen osalta, komissio ensinnäkin toteaa pysyvänsä käsityksessään, jonka mukaan väitetiedoksiannon liite 102 (ks. edellä 36 kohta) osoittaa kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

61 Komissio huomauttaa, että kutsu Arlandan lentoasemalla 3.10.1988 pidettyyn NPI:n kokoukseen (väitetiedoksiannon liite 101) oli osoitettu muun muassa

Paroselle (Enso-Gutzeit) ja Kordalille (Rena) ja että Kordalin muistiinpanot tästä kokouksesta ovat väitetiedoksiannon liitteenä 102. Komission mukaan kantaja on lisäksi myöntänyt, että Paronen osallistui Arlandan lentoasemalla 3.10.1988 pidettyyn kokoukseen keskustellakseen "procarton"-toiminnasta. "Procarton"-toiminta onkin mainittu Kordalin muistiinpanoissa.

62 Vaikka näissä muistiinpanoissa ei mainitakaan SBS-kartonkia sellaisenaan, kantajan valmistama Ensocoat-laatu kuitenkin kilpailee suoraan tiettyjen graafiseen käyttöön tarkoitettujen GC 1 -laatujen kanssa. Kantaja oli korottanut hintojaan tietyissä maissa vuoden 1989 huhtikuussa (päätöksen liitteenä oleva taulukko D), eikä sen tarvinnut korottaa hintojaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa, koska se oli jo korottanut hintojaan siellä 23.1.1989 alkaen 50 GBP:lla eli täsmälleen sillä määrällä, joka on mainittu väitetiedoksiannon liitteessä 102. Komissio toteaa, että tämän korotuksen voimaantuloa lykättiin useimpien asiakkaiden osalta vuoden 1989 huhtikuuhun.

63 Komissio toteaa Iggesunds Brukin korottaneen hintojaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa yhtä paljon 9.1.1989 alkaen.

64 Toiseksi komissio toteaa väitetiedoksiannon liitteestä 133 (edellä 39 kohta), että Iggesundin keinotekoiselta tuntuva selitys, joka koskee sanan "presidents" merkitystä muistiinpanoissa, ei ole uskottava, koska muut komissiolla olevat kirjalliset todisteet eivät millään tavalla tue sitä ja koska se on itse asiassa ristiriidassa näiden kanssa.

65 Komission mukaan todisteet vahvistavat oikeaksi väitteen, jonka mukaan väitetiedoksiannon liite 133 osoittaa, että Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1990 huhtikuussa toteutetun, graafisia laatuja koskeneen hinnankorotuksen osalta harjoitettiin yhteistoimintaa. Ne eroavaisuudet, joita kantaja on huomauttanut olevan hinnankorotuksista ilmoittaneissa yrityksissä ja hinnankorotusilmoitusten ajankohdissa, eivät komission mukaan osoita, että salaista yhteistyötä ei olisi

harjoitettu. PWG:ssä oli kunkin hinta-aloitteen osalta sovittu siitä, missä järjestyksessä PWG:hen kuuluvat yritykset ilmoittavat hinnankorotuksista, kun taas muut yritykset saattoivat itse päättää, milloin ne ilmoittivat omista korotuksistaan (päätöksen 72 ja 73 perustelukappale). Vuoden 1990 huhtikuussa toteutetun hinnankorotuksen luonne on komission mukaan vahva näyttö salaisesta yhteistyöstä.

66 Se, että väitetiedoksiannon liitteen 133 laatija osallistui säännöllisesti Paper Agents Associationin kokouksiin ja erityisesti niihin kokouksiin, joissa suunniteltiin vuoden 1990 huhtikuun hinnankorotusta, ja se, että muistiinpanojen päivämäärä on lähellä sitä päivämäärää, jolloin asiassa merkityksellinen JMC:n kokous pidettiin, ovat komission mukaan seikkoja, jotka vahvistavat sen, että muistiinpanoja voidaan käyttää todisteena yhteistoiminnasta. Tässä yhteydessä on merkityksetöntä, ettei kantaja ollut osallistunut JMC:n kokouksiin eikä kyseisiin Paper Agents Associationin kokouksiin. Vaikkei kantaja ollut osallistunutkaan kartellin kaikkeen toimintaan, kantajalla oli komission mukaan ollut oma osuutensa järjestelmässä kokonaisuutena tarkastellen (päätöksen 121 perustelukappale).

67 Silmiinpistävät yhtäläisyydet väitetiedoksiannon liitteessä 133 mainittujen hintojen ja muussa todistusaineistossa (väitetiedoksiannon liitteet 113 ja 130) mainittujen hintojen välillä vahvistavat komission mukaan sen, että sen väitteet vuoden 1990 huhtikuun salaisesta yhteistyöstä pitävät paikkansa.

68 Komissio toteaa vielä, että kaikki väitetiedoksiannon liitteessä 133 mainitut tuottajat olivat korottaneet Yhdistyneessä kuningaskunnassa sovellettavia listahintoja lähestulkoon tai täsmälleen yhtä paljon. Yhdistyneessä kuningaskunnassa toteutetut hinnankorotukset vaihtelivat laadun mukaan 50:stä 60:een GBP:aan (hintoja koskevien liitteiden asiakirjat F-5-6, F-12-7—F-12-9 ja F-3-2), ja — mikä oli ratkaisevaa — kantajan, Finnboardin ja Iggesunds Brukin prosenttimääräiset hinnankorotukset asiassa merkityksellisten kartonkilaatujen osalta olivat hyvin lähellä toisiaan. Finnboard nimittäin korotti graafisten laatujen hintojaan 8,5 prosenttia eli yhtä paljon kuin kantaja, ja Iggesunds Bruk korotti hintojaan 8 prosenttia. Hinnankorotusten yhtäläisyydet ovat muiden vuosien osalta vieläkin silmiinpistävämm-

piä, koska kantaja ja Iggesunds Bruk korottivat hintojaan vuoden 1988 lokakuussa 50 GBP ja vuoden 1989 lokakuussa 60 GBP. Viimeksi mainitun hinnankorotuksen osalta on otettava huomioon myös se, että kantajan hinnankorotukset vastasivat väitetiedoksiannon liitteessä 111 mainittuja korotuksia (jäljempänä 72 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

69 Kolmanneksi komissio toteaa väitetiedoksiannon liitteen 44 osalta, että kantajan nimi mainitaan luettelossa, jossa on useiden tuottajien osalta tietoja hinnoista, tilauskannoista ja seisokeista eli tietoja, joita ei voida pitää yleisesti tunnettuina. Komission mukaan tällaisessa tilanteessa ei juurikaan ole merkitystä sillä, että kantajan vuoden 1986 hintojen yleisesti tiedettiin olleen samoja kuin sen vuoden 1985 hintojen, eikä sillä, että viittausta kantajan hintoihin voidaan itsessään pitää viattomana.

70 Komission mukaan kantaja tosiasiallisesti korotti hintojaan vuoden 1986 joulukuussa samaan aikaan kuin muutkin graafisten GC-kartonkilaatujen ja SBS-kartongin tuottajat. Kyseisten tuottajien toteuttamat hinnankorotukset vahvistavat näin ollen sen, että kalenteriin tehdyt muistiinpanot ovat todiste yhteistoiminnasta.

71 Komission mukaan kantajan tilauskannan tasoa, joka on mainittu väitetiedoksiannon liitteessä 44, ei sitä paitsi voida pitää yleisesti tunnettuna tietona.

72 Neljänneksi komissio toteaa Renalta saadusta hintaluettelosta (väitetiedoksiannon liite 111), että Renan mukaan luettelo oli annettu sen silloiselle toimitusjohtajalle tämän tavatessa muita pohjoismaisia tuottajia NPI:n kokouksen yhteydessä Tukholmassa (päätöksen 80 perustelukappale). Luettelo oli löydetty NPI:tä koskevien asiakirjojen joukosta, eikä Rena ollut pystynyt ilmoittamaan tarkasti, missä se oli sen saanut ja keneltä, vaikka kyseinen henkilö uskoikin, ettei hän ollut saanut sitä itse NPI: ltä.

73 Komission mukaan tämä hintaluettelo on vakuuttava todiste yhteistoiminnasta, koska kantajan kaikilla markkinoilla vuoden 1989 lokakuussa toteuttamat hinnankorotukset olivat melkein kaikissa tapauksissa täysin samanlaisia kuin mitä hintaluettelossa oli mainittu päällystetyn SBS-kartongin osalta (ks. päätöksen liitteenä oleva taulukko E). Myös muiden tuottajien ilmoittamat hinnankorotukset vastaavat luettelossa mainittuja. Hinnankorotusilmoitusten ajankohdissa olevilla eroavaisuuksilla, joihin kantaja on vedonnut, ei komission mukaan ole tässä tilanteessa merkitystä.

74 Viidenneksi komissio toteaa, että Storan ilmoitus (väitetiedoksiannon liite 38), jonka mukaan kantaja sai tiedon PWG:n kokousten tuloksista Finnboardilta, on lisätodiste kantajan osallistumisesta kartelliin. Finnboardin edustaja nimittäin toimi puheenjohtajana NPI:ssä, johon kantaja kuului, ja tämä henkilö edusti NPI:tä PWG:ssä ja JMC:ssä. Hän jopa toimi PWG:n puheenjohtajana vuoden 1988 toukokuusta lähtien. Muut todisteet, kuten väitetiedoksiannon liite 102 (ks. edellä 60 kohta ja sitä seuraavat kohdat), se, että Rena sai hintaluetteloita NPI:n kokousten yhteydessä, ja se, että Fiskeby on myöntänyt tämän todellakin olleen käytäntö (päätöksen 46 perustelukappale), vahvistavat sen, että Storan kuvaus siitä, miten NPI:n piirissä levitettiin tietoja ja keskusteltiin niistä, pitää paikkansa.

75 Komissio korostaa, ettei se perusta käsitystään siitä, että kantajan ja kartellin välillä oli yhteys, pelkästään siihen, että kantaja kuului alan järjestöön.

76 Kuudenneksi komissio toteaa kantajan kuulumisesta NPI: hin, että vaikka on totta, että siitä, että yritys kuuluu alan järjestöön, ei voida päätellä yrityksen tunteneen kaikki järjestön hallussa olleet tiedot, tässä tapauksessa on useita todisteita siitä, että kantaja, joka kuului NPI:n hallitukseen ja Marketing Committeehen, sai asiassa merkityksellisiä tietoja ja toimi niiden mukaisesti.

77 Seitsemänneksi komissio toteaa pysyvänsä päätöksessä olevassa väitteessään, joka perustuu Storan ilmoituksiin ja jonka mukaan PC:n kokouksilla oli kilpailunvastainen tarkoitus. PC:n kokousten pöytäkirjojen harmittomuudella ei komission mukaan ole merkitystä, koska kartellin jäsenet mitä ilmeisimmin pyrkivät peittämään kartellin olemassaolon. Komission mukaan Storan ilmoitukset kuitenkin osoittavat PC:ssä käytyjen keskustelujen todellisen luonteen. Sekä (Storakonserniin kuuluvan Feldmühlen hallituksen entisen jäsenen) Roosin ilmoitus, jonka Weig on toimittanut komissiolle, että Mayr-Melnhofin myyntiedustajalta löydetty muistio (väitetiedoksiannon liite 61) vahvistavat Storan ilmoitusten paikkansapitävyyden.

78 Kahdeksanneksi komissio kiistää kantajan väitteen, jonka mukaan ei ole näytetty toteen, että PWG:n kokousten tuloksista ilmoitettiin muille yrityksille PC:n kokouksissa. Storan mukaan PC:ssä keskusteltiin hintatilanteesta ja ylikapasiteetista. PWG oli vuodesta 1986 lähtien selvittänyt PC:lle, mikä tarkalleen ottaen oli tarjonta- ja kysyntätilanne markkinoilla ja mitä toimenpiteitä oli toteutettava markkinoiden säätelemiseksi. PC:n kokouksiin osallistuneet saivat siis tiedon PWG:n päätöksistä, erityisesti hintoja koskeneista päätöksistä, ja siitä, mitä ohjeita niiden oli annettava myyntiedustajilleen näiden päätösten täytäntöönpanemiseksi. Kun Storan ilmoitukset otetaan huomioon, Enso-Gutzeit ei komission mukaan voi siis väittää, ettei se ollut milloinkaan osallistunut hintoja koskeneisiin keskusteluihin PC:ssä.

79 Roosin ilmoitus (ks. edellä 77 kohta) vahvistaa Storan selitysten paikkansapitävyyden. Roosin ilmoituksesta ilmenee, että jos PWG:n kokouksen jälkeen pidettiin PC:n kokous, PWG:ssä käytyjen keskustelujen sisältö kerrottiin PC:lle.

80 Komissio esittää esimerkkejä siitä, millainen yhteys eräiden PC:n kokousten, PWG:n kokousten ja kantajan hintakäyttäytymisen välillä oli. Se, että kantaja PC:n kokousten jälkeen ilmoitti hinnankorotuksista ja toteutti niitä, osoittaa komission mukaan oikeaksi sen toteamuksen, että kantaja sai tiedon PWG:n hintapäätöksistä.

81 Yhdeksänneksi ja viimeiseksi komissio huomauttaa, että ehdotetun hinnankorotuksen tarkka voimaantuloajankohta saattoi vaihdella asiakkaan, tuotteen tai relevanttien kansallisten markkinoiden mukaan (päätöksen 72 perustelukappale). Tämä ajankohta saattoi vaihdella jopa eri yritysten välillä, koska yksi toimi hinnankorotuksessa aloitteentekijänä muiden seuratessa sitä (päätöksen 73 perustelukappale). Komission mukaan on siis väistämätöntä, että hinnankorotuksia analysoitaessa todetaan yritysten välisiä eroja.

82 Edellä mainitussa asiassa Ahlström Osakeyhtiö ym. vastaan komissio annetulla tuomiolla, johon kantaja on vedonnut, ei komission mukaan ole merkitystä tässä asiassa. Kyseinen tuomio koski ainoastaan sitä, voidaanko hintojen samansuuntaisuutta sellaisenaan pitää todisteena yhteistoiminnasta. Tässä tapauksessa PG Paperboardin jäsenten toimintaa hintojen vahvistamiseksi on sitä vastoin tarkasteltava ottaen huomioon todistusaineisto kokonaisuutena, ja koska salaisesta yhteistyöstä on lukuisia todisteita, hintojen samanlaisuus vahvistaa todisteiden paikkansapitävyyden, eikä tätä samanlaisuutta voida selittää vetoamalla pelkkään samansuuntaisuuteen.

83 Yksityiskohtaisesta vertailusta, jonka kantaja on tehnyt omien hinnankorotustensa ja Iggesunds Brukin sekä Finnboardin hinnankorotusten välillä, ilmenee komission mukaan ainoastaan vähämerkityksisiä eroja korotusilmoitusten ajankohdissa.

Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointi asiasta

84 Päätöksen 1 artiklan mukaan tässä artiklassa tarkoitetut yritykset ovat rikkoneet perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa siten, että ne ovat viiteajanjaksona osallistuneet sopimukseen ja yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joiden mukaisesti Euroopan yhteisön kartongintoimittajat muun muassa "sopivat säännöllisistä hinnankorotuksista kunkin tuotelaadun osalta kunakin kansallisena valuuttana", "suunnittelivat ja toteuttivat useita samanaikaisia ja yhdenmukaisia hinnankorotuksia kaikkialla Euroopan yhteisössä", "saavuttivat yhteisymmärryksen tärkeimpien tuottajien markkinaosuuksien pysyttämisestä vakiotasoilla, mutta siten, että niitä saatettiin joskus muuttaa", ja "toteuttivat — alkuvuodesta 1990 lähtien aina

vain useammin — yhdenmukaistettuja toimenpiteitä toimitusten valvomiseksi yhteisön markkinoilla varmistaakseen edellä mainittujen yhdenmukaistettujen hinnankorotusten toteuttamisen".

85 Komissio on päätöksessä maininnut ne seikat, joiden perusteella se on katsonut kantajan osallistuneen päätösosassa mainittuihin salaisen yhteistyön muotoihin.

86 Päätöksen 121 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"— — [Kantaja] on osallistunut ainoastaan 'President Conferenceihin', ja se on ainoa tuottaja, joka ei ole osallistunut yhteenkään JMC:n kokoukseen. Näyttääkseen toteen, että Enso-Gutzeit on osallistunut kilpailusääntöjen rikkomiseen, komissio ei kuitenkaan tukeudu pelkästään siihen seikkaan, että Enso-Gutzeit osallistui 'President Conferenceihin'. Todisteita sen osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen ovat myös se, että Enso-Gutzeit kuului sekä NPI:n eli sellaisen organisaation, jonka osuus salaisessa yhteistyössä on monin tavoin näytetty toteen, hallitukseen että NPI:n 'Marketing Committeehen', sen osallistuminen Arlandassa pidettyyn kokoukseen, josta Rena on tehnyt muistiinpanoja (58 perustelukappale), vuoden 1990 huhtikuun hinnankorotusta koskevissa Iggesundin muistiinpanoissa olevat useat viittaukset (97 perustelukappale) ja Enso-Gutzeitin omat liiketoimintaan liittyvät asiakirjat (siinä määrin kuin niitä on käytettävissä), joista ilmenee paitsi se, että sen hinnankorotukset jatkuvasti olivat samankaltaisia kuin toisen suuren SBS-tuottajan eli Iggesunds Brukin, myös se, että sen hinnankorotukset vuoden 1989 lokakuussa vastasivat käytännöllisesti katsoen täsmälleen Renalta saadussa NPI:n hintaluettelossa olevia hintoja (80 perustelukappale). Näillä suorilla todisteilla ja aihetodisteilla on sellainen yhteisvaikutus, ettei voida perustellusti epäillä sitä, etteikö Enso-Gutzeit olisi osallistunut salaisen yhteistyön järjestelmään."

87 Sen arvioimiseksi, onko komissio näyttänyt toteen, että kantaja osallistui perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen vuoden 1986 puolivälistä vuoden 1991 huhtikuuhun, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutkii ensiksi PC:n eli sen toimielimen, jonka toimintaan kantaja osallistui kyseisenä aikana, kokousten tarkoitusta, toiseksi komission esiin tuomia, suoraan kantajaan viittaavia todisteita,

kolmanneksi sitä, osallistuiko kantaja kartelliin NPI:n jäsenenä, ja neljänneksi kantajan tosiasiallista hintakäyttäytymistä.

PC:n kokousten tarkoitus

88 On kiistatonta, että kantaja osallistui PC:n kokouksiin säännöllisesti (ks. päätöksen liitteenä oleva taulukko 3). Komissio ei kuitenkaan esitä mitään todistetta siitä, mikä tarkoitus oli niillä kokouksilla, joihin kantajan on näytetty osallistuneen. Kun komissio viittaa tähän osallistumiseen todisteena yrityksen osallistumisesta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen, se siis väistämättä perustaa kantansa päätöksessä olevaan yleiskuvaukseen tämän toimielimen kokousten tarkoituksesta sekä niihin todisteisiin, joihin päätöksessä on vedottu kyseisen kuvauksen tueksi.

89 Tältä osin on todettava, että kuvaus PC:n tarkoituksesta ja tehtävistä, joita on erityisesti selostettu päätöksen 41—43 perustelukappaleessa, perustuu Storan ilmoituksiin (väitetiedoksiannon liite 39). Komissio väittää, että Storan tunnustuksen mukaan "'President Conferencessa' tosiasiassa keskusteltiin yhteisestä salaisesta hintojenvahvistamispolitiikasta" (41 perustelukappaleen kolmas kohta; ks. myös 75 perustelukappaleen toinen kohta). Mayr-Melnhofin Yhdistyneen kuningaskunnan myyntiasiamieheltä löydetty muistio (väitetiedoksiannon liite 61) vahvistaa Storan tunnustuksen paikkansapitävyyden. Lisäksi PC:n kokouksiin osallistuneet toimitusjohtajat saivat tiedon PWG:n päätöksistä ja siitä, mitä ohjeita heidän oli annettava omille myyntiosastoilleen hinta-aloitteiden toteuttamiseksi (41 perustelukappaleen ensimmäinen kohta). Päätöksessä on lisäksi täsmennetty, että PWG alisti PC:lle arvionsa siitä, "mikä tarkalleen on tarjonta- ja kysyntätilanne markkinoilla ja mitä toimenpiteitä on toteutettava markkinoiden säätelemiseksi" (päätöksen 38 perustelukappaleen ensimmäinen kohta).

90 Päätöksen 53 perustelukappaleen ensimmäisestä kohdasta ilmenee, että 28.12.1988 päivätyssä luottamuksellisessa muistiossa, jonka Mayr-Melnhof-konsernin myynnistä vastaava markkinointijohtaja Saksassa (Katzner) oli osoittanut

Mayr-Melnhofin toimitusjohtajalle (Gröller) Itävaltaan (väitetiedoksiannon liite 73), vahvistetaan, että "'President Conferencessa' ja PWG:ssä oli vuoden 1987 lopulla tehty sopimus liitännäisistä asioista eli määrien säätelystä ja hintakurista".

91 Komissio perustaa väitteensä PC:n kokousten kilpailunvastaisesta tarkoituksesta ensisijaisesti Storan ilmoituksiin. Useat PC:n kokouksiin osallistuneet yritykset, muun muassa kantaja, kuitenkin kiistävät tämän väittämän paikkansapitävyyden. PC:n osuutta koskevia Storan ilmoituksia ei voida pitää riittävänä näyttönä kyseisen toimielimen kokousten tarkoituksesta, koska tästä ei ole muita todisteita.

92 Väitetiedoksiannon liite 61 (edellä 68 kohta) on asiakirja, joka koskee Wienissä 12. ja 13.12.1986 pidettyä kokousta. Se sisältää seuraavan tiedon:

"Hintapolitiikka Yhdistyneessä kuningaskunnassa

Weigin edustaja oli läsnä äskettäin pidetyssä Fidesin kokouksessa, jossa hän ilmoitti Weigin pitävän 9:ää prosenttia liian suurena korotuksena Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja tyytyvän 7 prosenttiin!! Tämä on suuri pettymys, koska se on 'neuvottelutaso' kaikille muille. Yhdistyneen kuningaskunnan hintapolitiikka uskotaan RHU:lle [Mayr-Melnhofin] tuella, vaikka se merkitseekin *tilapäistä* määrien pienennystä sillä aikaa, kun yritämme (ja meidän nähdään yrittävän) saavuttaa 9 prosentin tavoitteen. [Mayr-Melnhof/FS] harjoittaa Yhdistyneessä kuningaskunnassa kasvupolitiikkaa, mutta tuottojen pienentyminen on huolestuttavaa, ja meidän on taisteltava saadaksemme hinnoittelun jälleen valvontaamme. [Mayr-Melnhof] myöntää, ettei siitä ole mitään apua, että heidän tiedetään lisänneen volyymiään Saksassa 6 000 tonnia!"

93 Fidesin kokous, johon kappaleen alussa viitataan, on Mayr-Melnhofin mukaan (vastaus tietojensaantisaantipyyntöön, väitetiedoksiannon liite 62) todennäköisesti 10.11.1986 pidetty PC:n kokous. Päätöksen liitteenä olevasta taulukosta 3 kuitenkin ilmenee, ettei kantaja ollut läsnä tässä kokouksessa.

94 On todettava, että tämä tarkasteltavana oleva asiakirja todistaa, että Weig on reagoinut ja samalla ilmaissut, mikä on sen tuleva hintapolitiikka Yhdistyneessä kuningaskunnassa suhteessa hinnankorotuksen alkuperäiseen tasoon.

95 Asiakirjan ei kuitenkaan voida katsoa todistavan, että Weig olisi reagoinut johonkin sellaiseen määrättyyn hinnankorotuksen tasoon, josta yritykset olisivat sopineet jossakin ennen 10.11.1986 pidetyssä PG Paperboardin kokouksessa.

96 Komissio ei vetoa tältä osin mihinkään muuhun todisteeseen. Se, että Weig viittaa "9 prosentin" hinnankorotukseen, voi sitä paitsi selittyä sillä, että Thames Board Ltd oli ilmoittanut 5.11.1986 hinnankorotuksesta Yhdistyneessä kuningaskunnassa (liite A-12-1). Tämä ilmoitus julkistettiin hyvin nopeasti, kuten eräästä lehtileikkeestä ilmenee (liite A-12-3). Komissio ei ole esittänyt mitään muuta asiakirjaa, jota voitaisiin pitää suorana todisteena siitä, että PC:n kokouksissa olisi keskusteltu hinnankorotuksista. Tässä tilanteessa ei voida pitää poissuljettuna, että Weigin lausumat, sellaisina kuin niitä on selostettu väitetiedoksiannon liitteessä 61, on esitetty 10.11.1986 pidetyn PC:n kokouksen ulkopuolella, kuten Weig on toistuvasti väittänyt suullisessa käsittelyssä.

97 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa väitetiedoksiannon liitteestä 73, johon komissio on päätöksessä vedonnut (edellä 90 kohta), että asiakirjan laatija tuo ikään kuin johdantona esiin Euroopan tasolla tapahtuvan tiiviimmän yhteistyön "toimitusjohtajaryhmässä" (Präsidentenkreis), ilmaisu, jota Mayr-Melnhof on tulkinnut siten, että se tarkoittaa samalla yleisesti sekä PWG:tä että PC:tä, toisin

sanoen siten, ettei se viittaa mihinkään yksittäiseen tilaisuuteen tai kokoukseen (väitetiedoksiannon liite 75, 2. a kohta).

98 Vaikkei tässä asiassa ole kiistettykään sitä, että väitetiedoksiannon liite 73 on todiste, joka vahvistaa oikeiksi Storan ilmoitukset, jotka koskevat yhtäältä "toimitusjohtajaryhmään" hyväksyttyjen yritysten välistä salaista yhteistyötä markkinaosuuksien osalta ja toisaalta näiden samojen yritysten välistä salaista yhteistyötä seisokkien osalta, komissio ei kuitenkaan ole esittänyt mitään muuta todistetta, joka vahvistaisi oikeaksi sen, että PC:n oli tarkoitus muun muassa keskustella markkinaosuuksia koskevasta salaisesta yhteistyöstä ja tuotantomäärien säätelystä. Väitetiedoksiannon liitteessä 73 käytetyn ilmaisun "toimitusjohtajaryhmä" (Präsidentenkreis) ei siis voida Mayr-Melnhofin selityksistä huolimatta tulkita viittaavan muihin toimielimiin kuin PWG:hen.

99 Ei voida katsoa, että Feldmühlen hallituksen entisen jäsenen Roosin 22.3.1993 antama ilmoitus tukisi Storan väitettä, jonka mukaan PC:n tehtävänä oli erityisesti tiedottaa toimitusjohtajille PWG:n päätöksistä ja siitä, mitä ohjeita heidän oli annettava omille myyntiosastoilleen hinta-aloitteiden toteuttamiseksi (väitetiedoksiannon liite 39, 8 kohta)

100 Ilmoituksessa, joka on annettu kantajalle tiedoksi hallinnollisen menettelyn aikana ja johon komissio vetoaa (ks. edellä 77 kohta), Roos toteaa muun muassa seuraavaa: "Ne yritykset, jotka eivät olleet edustettuina PWG:ssä, saivat tiedon tässä työryhmässä käytyjen keskustelujen sisällöstä joko President Conferencessa, jos sillä oli välittömästi kokous, tai JMC:ssä, jos President Conferencea ei ollut tarkoitus pitää välittömästi." Tätä asiakirjaa, johon ei päätöksessä ole nimenomaisesti vedottu PC:n kokousten tarkoitusta koskevien komission väitteiden tueksi, ei missään tapauksessa voida pitää Storan ilmoitusten ohella lisätodisteena. Koska nämä ilmoitukset ovat yhdistelmä Storan omistuksessa kilpailusääntöjen rikkomisen

tapahtumisaikana olleiden kolmen yrityksen, muun muassa Feldmühlen, antamista vastauksista, Feldmühlen hallituksen entinen jäsen on väistämättä eräs Storan omien ilmoitusten lähteistä.

101 Edellä oleva huomioon ottaen on katsottava, ettei ole näytetty toteen, että kantajan läsnäolo PC:n kokouksissa merkitsisi sitä, että se olisi osallistunut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen.

Suorat todisteet

102 Näyttääkseen toteen, että kantaja on osallistunut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen, komissio on päätöksessä vedonnut kahteen asiakirjaan, joissa kantaja mainitaan nimenomaisesti. Komission mukaan nämä asiakirjat eli väitetiedoksiannon liitteet 44 ja 133 ovat suora todiste siitä, että kantaja osallistui salaiseen yhteistyöhön, jolla oli kilpailunvastainen tarkoitus. Näitä asiakirjoja tarkastellaan erikseen.

103 Ensinnäkin on todettava väitetiedoksiannon liitteestä 44 eli (Stora-konserniin kuuluvan) Feldmühlen erään työntekijän kalenterin sivuilla 15.—17.1.1987 olevista käsinkirjoitetuista muistiinpanoista, että komissio on pitänyt niitä "lisätodiste[ena] yhteistoiminnasta", joka koski vuoden 1987 tammikuun hinnankorotusta Yhdistyneessä kuningaskunnassa (päätöksen 75 perustelukappaleen kolmas kohta).

104 Näillä muistiinpanoilla ei kuitenkaan ole vastaajan niille antamaa todistusvoimaa. Ne ovat käsinkirjoitettuja merkintöjä, joissa mainitaan useita kartongintuottajia ja joissa on pääasiallisesti mennyttä aikaa koskevia tietoja hinnoista ja seisokeista. Muistiinpanoissa olevista tiedoista ei kuitenkaan voida päätellä, mistä muistiinpanot ovat peräisin, eikä myöskään sitä, onko ne tehty jossakin kokouksessa

tai puhelinkeskustelun yhteydessä vai ovatko ne merkintöjä, jotka on tarkoitettu niiden laatijalle muistin tueksi.

105 Vaikka ne olisi tehty jossakin kokouksessa, ei tiedetä missä, joten ei voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että kyse on Feldmühlen sisäisestä kokouksesta. Koska muistiinpanot sitä paitsi todennäköisesti ovat peräisin tammikuun 1987 puolivälistä, ne eivät todista, että hinnankorotuksen toteuttaminen "TBM mukaan lukien" olisi johtunut yhteistoiminnasta, koska tämä maininta voi olla vain pelkkä toteamus. Päätöksen liitteenä olevasta taulukosta A nimittäin ilmenee, että Thames Board Mills Ltd ("TBM") oli ilmoittanut korottavansa hintojaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa 5.11.1986 (ks. myös liite A-12-1).

106 Tietyt muistiinpanoihin sisältyvät tiedot ovat pikemminkin omiaan kumoamaan komission väitteen, jonka mukaan muistiinpanot vahvistaisivat, että Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskeneessa hinnankorotuspäätöksessä tehtiin salaista yhteistyötä. Etenkään niiden toteamusten, joiden mukaan Feldmühlen johtaja ilmoittaa olevansa "skeptinen" (Stora-konserniin kuuluvan) Kopparforsin suhteen ja pitävänsä Mayr-Melnhofia "vastuuttomana" (ohne Verantwortung), ei voida katsoa tukevan komission väittämää. Tämä pitää paikkansa myös seuraavan maininnan osalta: "Finnboard: Preisautonomie auch f. Tako" [Finnboard: hinta-autonomia myös Takolle].

107 Muistiinpanoissa todetaan kantajasta seuraavaa:

"Enson tuotanto vuonna 1986 alle suunnitellun
86 sama keskihinta kuin 85 — —
noin kaksi käyntiviikkoa."

108 Sitä, että kilpailevan yrityksen todennäköisesti vuoden 1987 tammikuun puolivälissä laatimassa asiakirjassa ovat nämä kantajaa koskevat tiedot, ei voida pitää näyttönä kantajan osallistumisesta yritysten väliseen yhteistoimintaan. Nämä tiedot on nimittäin voitu saada Feldmühlen asiakkailta.

109 Ainoa kantajaa koskeva tieto, joka selvästi ei koske mennyttä aikaa, eli sen tilauskannan tilaa koskeva tieto, ei ole niin täsmällinen, että sen olisi väistämättä katsottava olevan peräisin kantajalta. Tässä yhteydessä on todettava, että komissio on kiistänyt kantajan ensi arviolta uskottavan väitteen, jonka mukaan kartongintuottajien asiakkailla yleisesti ottaen oli toimittajiensa tilauskantaa koskevia tietoja, esittämättä kuitenkaan mitään näyttöä tämän kiistämisensä tueksi.

110 Kantaja on erään brittiläisen asiakkaansa osalta noudattamiensa hintojen kehitystä kuvailevaan asiakirjaan tukeutuen väittänyt korottaneensa SBS-kartongin hintaa Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1986 joulukuussa 10 GBP tonnilta. Tämä korotus on siis huomattavasti pienempi kuin se, mistä PG Paperboardissa kokoontuneiden yritysten on väitetty sopineen (ks. päätöksen 74 perustelukappaleen viimeinen kohta). Koska komissio ei ole esittänyt mitään näyttöä tämän väittämän kumoamiseksi, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, että komission väite, jonka mukaan väitetiedoksiannon liite 44 on lisätodiste Yhdistyneessä kuningaskunnassa vuoden 1987 tammikuussa tapahtunutta hinnankorotusta koskeneesta yhteistoiminnasta, on täysin perusteeton kantajan osalta.

111 Edellä oleva huomioon ottaen on katsottava, ettei väitetiedoksiannon liite 44 todista kantajan osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen.

112 Seuraavaksi tarkastellaan väitetiedoksiannon liitettä 133 eli Iggesund Board Sales Ltd: ltä löydettyä asiakirjaa, jonka osalta komissio toteaa seuraavaa (päätöksen 97 perustelukappaleen ensimmäinen ja viides kohta):

"Toiset Iggesund Board Salesiltä tutkimusten yhteydessä löydetyt muistiinpanot osoittavat selvästi, että graafiseen käyttöön tarkoitetun päällystetyn kartongin (joka sisältää sekä SBS-kartongin että korkealaatuisen GC-kartongin) tuottajat harjoittivat salaista hintayhteistyötä Yhdistyneessä kuningaskunnassa 2.4.1990 voimaan tulleen hinnankorotuksen osalta. Sen lisäksi, että niissä on muutamia hinnankorotuksen määrää koskevia toteamuksia ja että niissä on kaksi kertaa mainittu 'presidents' ja kerran 'Enso/Finnboard/Strömsdahl', niissä on luettelo Iggesundin, Kopparforsin, Enso-Gutzeitin ja Finnboardin markkinointiosastojen johtavassa asemassa olevista henkilöistä. Nämä tuottajat ovat tärkeimmät graafisten laatujen toimittajat Yhdistyneessä kuningaskunnassa.

— —

Näissä muistiinpanoissa mainittujen, Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevien hintojen sekä [Mayr-Melnhofin] 11.1.1990 päivätyissä, JMC:tä koskevissa muistiinpanoissa (84 perustelukappale) ja Kopparforsin 23.1.1990 päivätyssä [Paper Agents Associationia] koskevassa muistiossa mainittujen, Yhdistynyttä kuningaskuntaa koskevien hintojen välillä on silmiinpistäviä yhtäläisyyksiä."

113 On todettava, että Iggesunds Brukin mukaan asiakirja oli laadittu 3.1. ja 14.1.1990 välisenä aikana (päätöksen 97 perustelukappaleen neljäs kohta). Se on siis laadittu ennen kuin Iggesunds Bruk 24.1.1990 ja kantaja 9.2.1990 ilmoittivat hinnankorotuksista, joiden piti tulla voimaan vuoden 1990 huhtikuussa.

114 Tämä päiväämätön liite muodostuu yhdestä paperiarkista, joka on näköjään jaettu kolmeen osaan, ja siinä on käsin tehtyjä, huomattavan epäjärjestyksessä olevia merkintöjä. Tälle paperiarkille kirjoitetuilla sanoilla ja luvuilla, kuten "SBS", "Presidents", "Anything Goes", "Buddy", "780", "805/850", "£55/850", "£815/35", ei ole mitään ilmeistä yhteyttä keskenään. Kun tätä paperiarkkia tarkastellaan, ei voida tietää, onko siinä olevat muistiinpanot tehty jossakin kilpailijoiden kanssa pidetyssä kokouksessa tai jonkin kilpailijan kanssa käydyn puhelinkeskustelun aikana. Kyse siis voi olla mennyttä aikaa koskevista muistiinpanoista, jotka on tarkoitettu muistin tueksi. On sitä paitsi mahdoton todeta, onko kaikki sanat ja luvut kirjoitettu samana päivänä.

115 Tällaisessa tilanteessa ei voida katsoa, että väitetiedoksiannon liite 133 todistaisi kantajan osallistuneen vuoden 1990 huhtikuussa toteutettua hinnankorotusta koskeneeseen salaiseen yhteistyöhön.

116 Sitä, että asiakirjassa on käytetty sanaa "presidents", sitä, että siinä on mainittu yritykset "Enso/Finnboard/Strömsdahl", ja sitä, että siinä on lueteltu Iggesunds Brukin, Kopparforsin, Enso-Gutzeitin ja Finnboardin markkinointiosastojen johtavassa asemassa olevia henkilöitä, ei sellaisenaan voi pitää todisteina, jotka tukisivat komission väitettä, jonka mukaan asiakirja osoittaa siinä mainittujen yritysten harjoittaneen salaista yhteistyötä hintojen osalta. Siinäkin tapauksessa, että sanan "presidents" olisi ymmärrettävä viittaavan PC:hen, minkä sekä kantaja että MoDo kiistävät (päätöksen 97 perustelukappaleen toinen kohta), riittää, kun muistutetaan, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että tämän toimielinten kokouksilla olisi ollut kilpailunvastainen tarkoitus.

117 Asiakirjassa olevat tiedot eri kartonkilaatujen (GC 1, GC 2 ja SBS) hinnoista ja hinnankorotuksista eivät myöskään tue komission väitettä.

118 Vaikka pitääkin paikkansa, että asiakirjassa on useita lukuja, jotka voisivat koskea eri kartonkilaatujen hintoja ja suunniteltuja hinnankorotuksia, mitään tiettyä lukua ei voida yhdistää jonkin tietyn yrityksen hintoihin tai hinnankorotuksiin. Väitetiedoksiannon liitteestä 133 on erityisesti todettava, ettei siinä ole mitään sellaista tietoa, jonka voitaisiin tulkita koskevan kantajan Yhdistyneessä kuningaskunnassa 9.2.1990 ilmoittamaa hinnankorotusta, joka oli 69 GBP tonnilta. Komissio ei ole väittänyt, että tämä kantajan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle esittämissä kirjelmissä mainittu hinnankorotus ei pitäisi paikkaansa.

119 Lisäksi on todettava, että Iggesunds Brukin ja kantajan ilmoittamien hinnankorotusten väliset eroavaisuudet ovat niin suuria, ettei niitä voida sovittaa yhteen komission sen väittämän kanssa, jonka mukaan "Iggesundin muistiinpanoissa mainitut graafisen kartongin toimittajat olivat kaikki korottaneet listahintojaan Yhdistyneessä kuningaskunnassa lähestulkoon tai täsmälleen yhtä paljon" (päätöksen 97 perustelukappaleen kuudes kohta).

120 Kantajan 9.2.1990 ilmoittama SBS-laadun hinnankorotus 69 GBP tonnilta poikkeaa Iggesunds Brukin 24.1.1990 ilmoittamasta hinnankorotuksesta, joka oli 50 GBP tonnilta. Näiden korotusten erotus on niin suuri, ettei niitä voida pitää "lähestulkoon" tai "täsmälleen" yhtä suurina.

121 Vaikka komissio on päätöksessä viitannut ilmoitettujen hinnankorotusten määriin, se on ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle esittämissään kirjelmissä kuitenkin todennut, että Iggesunds Brukin Yhdistyneessä kuningaskunnassa ilmoittama hinnankorotus vastasi 8 prosentin suuruista hinnankorotusta ja että tätä korotusta oli pidettävä "lähestulkoon" yhtä suurena kuin kantajan ilmoittamaa 8,5 prosentin hinnankorotusta. Siitä riippumatta, voidaanko hinnankorotuksia vertailla prosenttimääräisinä, on kuitenkin todettava, että komission väittämä on aineellisesti väärä. Väitetiedoksiannon liitteenä olevasta, hintoja koskevasta asiakirja-aineistosta

(liite F-12-6) nimittäin ilmenee, että Iggesunds Brukin SBS-laadun listahinta oli ennen kyseistä korotusta 800 GBP tonnilta. Se, että se korotti SBS-kartongin hintaa 50 GBP tonnilta, vastaa siis 6,25 prosentin suuruista hinnankorotusta. Näitä hinnankorotuksia ei siis prosentteinakaan ilmaistuina voida pitää "lähestulkoon" tai "täsmälleen" yhtä suurina.

122 Komission väitteestä, jonka mukaan väitetiedoksiannon liitteessä 133 mainittujen hintojen sekä Mayr-Melnhofin 11.1.1990 päivätyissä, JMC:n kokousta koskevissa muistiinpanoissa (väitetiedoksiannon liite 113) ja Kopparforsin 23.1.1990 päivätyissä, Paper Agents Associationin kokousta koskevassa muistiossa (väitetiedoksiannon liite 130) mainittujen hintojen välillä on silmiinpistäviä yhtäläisyyksiä, on todettava, että väite on merkityksetön kantajan osalta, koska kantaja ei ole milloinkaan osallistunut näiden toimielinten kokouksiin.

123 Lisäksi on todettava, että kyseisessä asiakirjassa on useita käsinkirjoitettuja tietoja, jotka eivät mitenkään liity kartonkituotteiden hintoihin.

124 Nämä seikat huomioon ottaen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että väitetiedoksiannon liitteellä 133 ei ole sellaista todistusarvoa, että se voisi olla näyttö kantajan osallistumisesta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen.

125 Edellä olevasta seuraa, että asiakirjat, joissa kantaja mainitaan nimenomaisesti, eivät ole todisteita kantajan osallistumisesta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen.

Jäsenyys NPI:ssä

126 Osoittaakseen kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen komissio on päätöksen 121 perustelukappaleessa korostanut sitä, että kantaja "kuului sekä NPI:n eli sellaisen organisaation, jonka osuus salaisessa yhteistyössä on monin tavoin näytetty toteen, hallitukseen että NPI:n 'Marketing Committeehen'".

127 NPI:n edustajien on väitetty osallistuneen PC:n ja talousjaoston kokouksiin (42 perustelukappaleen toinen kohta ja päätöksen liitteenä olevat taulukot 3 ja 6). Koska NPI ei erikseen ollut edustettuna PWG:ssä ja JMC:ssä, komissio väittää, että Finnboardin edustajat näissä kahdessa toimielimessä osallistuivat niiden toimintaan sekä NPI:n edustajina että Finnboardin edustajina ja että kantaja sai tiedon näiden toimielinten päätöksistä Finnboardilta (ks. erityisesti 38 perustelukappaleen neljäs kohta ja 46 perustelukappaleen ensimmäinen kohta). Talousjaoston osalta komissio näyttää väittävän, että tämän toimielimen kokouksiin osallistunut NPI:n edustaja ilmoitti kokousten tuloksista kantajalle (50 perustelukappaleen neljäs kohta).

128 Aluksi on todettava, että komissio on kirjelmissään nimenomaisesti myöntänyt, että vaikka se katsoo näyttäneensä toteen NPI:n osuuden kilpailusääntöjen rikkomisessa, pelkästään se, että kantaja kuului NPI: hin, ei ole riittävä näyttö siitä, että kantaja osallistui todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Näin ollen on komission itsensäkin mukaan välttämätöntä, että näytetään toteen, että kantaja todellakin sai tiedon PWG:ssä, JMC:ssä ja talousjaostossa tehdyistä päätöksistä NPI:n edustajalta tai NPI:n jonkin jäsenyrityksen edustajalta, joka oli osallistunut kyseisten toimielinten kokouksiin. Tässä yhteydessä on korostettava, ettei komissio ole myöskään katsonut, että NPI:n muiden jäsenten voitaisiin päätellä osallistuneen todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen pelkästään sen perusteella, että ne kuuluivat tähän järjestöön. Esimerkiksi Renan on katsottu osallistuneen päätöksen 1 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen vasta vuoden 1988 maaliskuusta lähtien, vaikka se oli kuulunut NPI: hin koko sen ajan, jota päätös koskee.

129 Todisteita, joihin komissio on vedonnut tukeakseen väitettään, jonka mukaan kantaja sai tiedon PWG:n, JMC:n tai talousjaoston päätöksistä, eli väitetiedoksiannon liitteitä 38, 102 ja 111 on näin ollen tutkittava kutakin vuorollaan.

130 Väitetiedoksiannon liitteessä 38 eli Storan ilmoituksessa on seuraavia tietoja siitä, keille tuottajille PWG:n kokousten tuloksista ilmoitettiin:

"Pohjoismaiset tuottajat yleensä saivat tiedon kokousten tuloksista Pohjoismaiden edustajalta, joka oli Finnboardin edustaja. Kopparfors sai tällä tavalla tiedon kokousten tuloksista. Stora-tuottajat uskovat, että muut pohjoismaiset tuottajat, jotka saivat tiedon, olivat [Rena] (Norjasta), [Strömsdahl] ja Enso (molemmat Suomesta)."

131 Kuten tämän ilmoituksen sanamuodosta selvästi ilmenee, Stora tuo esiin ainoastaan uskomuksensa, jonka mukaan kantaja olisi saanut tiedon PWG:n kokousten tuloksista. Sitä, mihin tämä uskomus perustuu, ei kuitenkaan ole mainittu. Tätä ilmoitusta ei tämän vuoksi voida pitää näyttönä kantajan osallistumisesta perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen. Tällaiseen ratkaisuun päätyminen on sitäkin välttämättömämpää, koska Stora mainitsee väitetiedoksiannon liitteessä 38 paitsi erään toisen NPI: hin kuuluvan yrityksen, jota päätös ei koske (Strömsdahl), myös kaksi espanjalaista yritystä, jotka kuuluivat PG Paperboardiin ja joiden ei päätöksessä ole katsottu osallistuneen mihinkään kilpailusääntöjen rikkomiseen.

132 Väitetiedoksiannon liitteen 102 osalta komissio väittää, että tässä Renalta saadussa asiakirjassa on muistiinpanoja keskusteluista, joita käytiin 3.10.1988 Arlandan lentoasemalla pidetyssä NPI:n Marketing Committeen kokouksessa. Komission mukaan tämä asiakirja vahvistaa sen, että vuoden 1989 huhtikuun hinnankorotuksen yhteydessä suunniteltiin tuotantoseisokkeja (päätöksen 58 perustelukappaleen toinen ja kolmas kohta). Kantaja, joka oli läsnä tässä kokouksessa, on todennut,

että kokous koski erityisesti "procarton"-mainoskampanjan rahoitusta. Komissio puolestaan on suullisessa käsittelyssä täsmentänyt, että Renan edustaja, joka oli antanut komissiolle tämän asiakirjan, oli ilmoittanut asiakirjan olleen kyseistä kokousta koskeneen kutsun liitteenä.

133 Sen arvioimiseksi, todistaako kyseinen asiakirja, että kantaja sai 3.10.1988 pidetyssä NPI:n kokouksessa tiedon PG Paperboardissa kokoontuneiden yritysten salaisesta yhteistyöstä joko NPI:n edustajalta tai NPI:n jonkin sellaisen jäsenyrityksen edustajalta, joka oli osallistunut PWG:n, JMC:n tai talousjaoston toimintaan, on tutkittava, onko näytetty toteen, että muistiinpanot tehtiin tässä kokouksessa.

134 Tältä osin on todettava, että väitetiedoksiannon liitteessä 102 ei ole erityisiä viittauksia NPI: hin. Tässä asiakirjassa todetaan kuitenkin seuraavaa:

"Miten? PRO-CARTON pohjoismaisessa kontekstissa. Miten markkinoidaan ja kenelle. On selvitettävä ennen Helsingin kokousta."

135 Tämä toteamus voisi osoittaa, että väitetiedoksiannon liitteessä 102 todellakin selostetaan 3.10.1988 pidettyä NPI:n kokousta, koska siinä viitataan "procartoniin" ja siihen aiheeseen, jota kokous kantajan mukaan koski.

136 Koska kantaja on kiistänyt osallistuneensa kilpailunvastaisiin keskusteluihin, joita selostetaan tässä asiakirjassa, jossa ei ole mitään nimenomaista tai epäsuoraa viittausta kantajan nimeen tai kantajan tuottamaan kartonkilaatuun, ei kuitenkaan voida sulkea pois sitä mahdollisuutta, että kyse on muistiinpanoista, joissa selostetaan Renan ja yhden tai useamman muun pohjoismaisen tuottajan välisiä keskusteluja, jotka käytiin NPI:n ulkopuolella ja joihin kantaja ei osallistunut. Tältä osin

on syytä muistuttaa yhtäältä, ettei komissio ole esittänyt mitään muita todisteita, joilla voitaisiin näyttää toteen, että NPI:n kokouksissa käytiin kilpailunvastaisia keskusteluja, ja toisaalta, että Renan toimitusjohtajan selitykset siitä, mistä väitetiedoksiannon liitteinä 110 ja 111 olevat hintaluettelot (ks. jäljempänä 139 kohta) ovat peräisin, näyttävät osoittavan, että NPI:n kokoukset olivat tähän järjestöön kuuluville yrityksille tilaisuus pitää myös muita, pienemmälle osanottajajoukolle tarkoitettuja kokouksia.

137 Tässä tilanteessa on todettava, ettei väitetiedoksiannon liite 102 todista kantajan osallistuneen perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen.

138 Väitetiedoksiannon liitteessä 111, joka on Renalta saatu hintaluettelo, on tietoja GC 1- ja GC 2 -laadun sekä SBS-laadun hinnankorotuksista, joita piti soveltaa 1.10.1989 alkaen.

139 Siitä, mistä tämä hintaluettelo sekä toinen Renalta saatu hintaluettelo (väitetiedoksiannon liite 110) ovat peräisin, Renan toimitusjohtaja toteaa 10.7.1992 päivätyssä kirjeessään (väitetiedoksiannon liite 112) seuraavaa:

"Mainitsemanne hintaluettelot olivat [NPI: ssä] pidetyistä kokouksista peräisin olevien asiakirjojen joukossa, ja olen todennäköisesti saanut ne käydessäni Tukholmassa erään [NPI: n] kokouksen johdosta. Näiden käyntien aikana pidin yleensä kokouksia tiettyjen muiden pohjoismaisten tuottajien kanssa. Minut oli äskettäin nimitetty Renan toimitusjohtajaksi ja minulla oli useita tapaamisia muiden alalla toimivien henkilöiden kanssa; tämä aika oli ratkaiseva kartonkitehtaallemme, joka oli kyseisenä vuonna kärsinyt huomattavat tappiot, joten oli tärkeää, että minulla oli mahdollisimman hyvät tiedot vuoden 1990 budjettia varten. Todennäköisesti olen saanut luettelot jossakin näistä kokouksista.

Ymmärrän, että tämä selitys vaikuttaa omituiselta, kun otetaan huomioon tutkimuksenne, mutta sikäli kuin voin muistaa, en ole voinut saada luetteloja [NPI:ltä]."

140 Kun tämä selitys otetaan huomioon, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei voida katsoa todistetuksi, että Rena olisi saanut luettelon NPI:n kokouksessa tai jossain muussa kokouksessa, jossa kantaja oli läsnä. Tässä yhteydessä on todettava, ettei ole mitään syytä epäillä, etteikö Renan selitys hintaluettelojen alkuperästä olisi todenmukainen.

141 Ei voida myöskään katsoa, että ne tiedot, joita komissiolla on kantajan ilmoittamista hinnankorotuksista, tukisivat komission väitettä, jonka mukaan väitetiedoksiannon liite 111 todistaisi kantajan osallistuneen salaiseen hintayhteistyöhön.

142 Kantaja nimittäin ilmoitti korottavansa hintojaan Alankomaissa 13 Alankomaiden guldenia (NLG) 100 kilogrammalta 1.10.1989 alkaen, mutta korotuksen voimaantuloa lykättiin 1.1.1990 saakka (hintoja koskevan asiakirja-aineiston liitteet E-3-3—E-3-7). Väitetiedoksiannon liitteen 111 mukaan SBS-kartongin hintaa Alankomaissa piti kuitenkin korottaa 17 NLG 100 kilogrammalta 1.10.1989. Päätöksen liitteenä olevasta taulukosta E ilmenee myös, että kantaja oli ilmoittanut korottavansa hintojaan Tanskassa 25.5.1989 eli melkein kaksi kuukautta ennen kuin ensimmäinen niistä muista yrityksistä, joiden on katsottu osallistuneen salaiseen hintayhteistyöhön, lähetti oman ilmoituskirjeensä (ks. päätöksen liitteenä oleva taulukko E). Lisäksi on todettava, että Storan mukaan (väitetiedoksiannon liite 39, 34 kohta) päätös korottaa GC- ja SBS-kartongin hintoja vuoden 1989 lokakuusta alkaen tehtiin PWG:ssä vuoden 1989 kesäkuussa eli sen jälkeen, kun kantaja oli ilmoittanut korottavansa hintojaan Tanskassa.

143 Kun nämä seikat otetaan huomioon, tämän asiakirjan ei voida katsoa todistavan, että kantaja olisi osallistunut salaiseen hintayhteistyöhön, vaikka kantajan Saksassa, Ranskassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa ilmoittamat korotukset vastaavatkin väitetiedoksiannon liitteessä 111 mainittuja. SBS-kartongin hinnankorotuksia koskevat tiedot ovat nimittäin saattaneet koskea pelkästään Iggesunds Brukia, joka on toinen niistä SBS-laadun tuottajista, joiden on katsottu osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen.

144 Kun kaikki edellä oleva otetaan huomioon, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoo, ettei komissio ole näyttänyt toteen, että kantaja olisi saanut tiedon PWG:ssä, JMC:ssä tai talousjaostossa tehdyistä kilpailunvastaisista päätöksistä NPI: ltä tai NPI:n jonkin sellaisen jäsenyrityksen edustajalta, joka osallistui myös kyseisten toimielinten kokouksiin.

Kantajan tosiasiallinen hintakäyttäytyminen

145 Päätöksen mukaan siinä määrin, kun kantajan liiketoimintaa koskevia asiakirjoja on käytettävissä, niistä ilmenee "paitsi se, että sen hinnankorotukset jatkuvasti olivat samankaltaisia kuin toisen suuren SBS-tuottajan eli Iggesunds Brukin, myös se, että sen hinnankorotukset vuoden 1989 lokakuussa vastasivat käytännöllisesti katsoen täsmälleen Renalta saadussa NPI:n hintaluettelossa olevia hintoja" (121 perustelukappale).

146 Komissio toteaa vuoden 1990 huhtikuun hinnankorotusaloitteesta seuraavaa (86 perustelukappaleen viimeinen kohta):

"Enson Yhdistyneessä kuningaskunnassa ilmoittama 8,5 prosentin hinnankorotus on täsmälleen samansuuruinen kuin korotus, jonka Finnboard ilmoitti graafisten GC-laatujen osalta, jotka kilpailevat Enso-Gutzeitin SBS-tuotteen eli Ensocoatin kanssa. On kirjallisia todisteita (97 perustelukappale) siitä, että Iggesund, Enso, Kopparfors ja Finnboard olivat tässä tapauksessa salaisessa yhteistyössä Yhdistyneessä kuningaskunnassa toteutettujen, graafisia laatuja koskeneiden hinnankorotusten osalta."

147 On jo todettu, että kantajan vuoden 1989 lokakuussa toteuttamaa kartongin hinnankorotusta koskevilla tiedoilla ei ole sellaisia yhtäläisyyksiä väitetiedoksiannon liitteessä 111 (Renalta saatu hintaluettelo, ks. edellä 138 kohta) olevien tietojen kanssa, että ne osoittaisivat oikeaksi komission väitteen, jonka mukaan tämä väitetiedoksiannon liite todistaisi kantajan osallistuneen salaiseen hintayhteistyöhön (ks. edellä 141 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

148 On myös todettu, että väitetiedoksiannon liitteellä 133, jonka komissio on väittänyt todistavan, että kantaja osallistui vuoden 1990 huhtikuussa Yhdistyneessä kuningaskunnassa toteutettua hinnankorotusta koskeneeseen yhteistyöhön, ei ole todistusarvoa (ks. edellä 112 kohta ja sitä seuraavat kohdat). Tuossa yhteydessä todettiin myös, että Iggesunds Brukin ja kantajan vuoden 1990 alussa Yhdistyneessä kuningaskunnassa ilmoittamia hinnankorotuksia ei voida pitää "lähestulkoon" tai "täysin" samanlaisina (ks. edellä 119—121 kohta).

149 Lopuksi on todettava, että kantajan tosiasiallinen hintakäyttäytyminen niiden korotusten yhteydessä, joista komissio ei ole esittänyt kantajaa vastaan mitään asiakirjatodisteita, eli vuoden 1988 maalis/huhtikuun, vuoden 1988 lokakuun, vuoden 1989 huhtikuun ja vuoden 1991 tammikuun korotusten yhteydessä, ei ole todiste siitä, että kantaja olisi viiteajanjaksona osallistunut salaiseen hintayhteistyöhön. Kantajan sekä Iggesunds Brukin ja Finnboardin hintakäyttäytyminen, jota on selostettu päätöksen liitteinä olevissa taulukoissa (taulukot B, C, D ja G), ei ole niin yhdenmukaista, että se mahdollisuus, että kantaja olisi mukauttanut oman toimintansa kilpailijoidensa markkinakäyttäytymiseen, vaikuttaisi vähemmän uskottavalta kuin se, että kantaja olisi osallistunut salaiseen hintayhteistyöhön. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on niin, että vaikka perustamissopimuksen 85 artikla kieltääkin kaiken salaisen yhteistyön, joka on omiaan vääristämään kilpailua, ei ole kiellettyä, että yritykset älykkäästi sopeuttavat toimintansa kilpailijoidensa todettuun tai oletettuun toimintaan (ks. mm. em. yhdistetyt asiat Ahlström Osakeyhtiö ym. v. komissio, tuomion 71 kohta).

150 Kantajan hintakäyttäytymistä ei näin ollen voida pitää todisteena siitä, että kantaja olisi osallistunut salaiseen hintayhteistyöhön.

Päätelmät

151 Todisteita, joihin komissio päätöksessä vetoaa näyttääkseen toteen, että yritys on rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa, ei pidä arvioida erikseen vaan kokonaisuutena (em. asia ICI v. komissio, tuomion 68 kohta).

152 Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki PC:n kokousten tarkoitusta, asiakirjoja, joissa kantaja mainitaan nimenomaisesti (väitetiedoksiannon liitteet 44 ja 113), sen merkitystä, että kantaja oli NPI:n jäsen, ja kantajan todellista hintakäyttäytymistä, se totesi, ettei mitään näistä voida erikseen pitää todisteena siitä, että kantaja olisi osallistunut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan rikkomiseen.

153 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että kokonaisuutenakaan tarkastellen näillä asiakirjoilla ei ole sellaista todistusarvoa, että niillä voitaisiin näyttää toteen, että kantaja olisi rikkonut perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa.

154 Päätös on näin ollen kumottava siltä osin kuin se koskee kantajaa, eikä ole tarpeen tutkia niitä muita kanneperusteita, joihin kantaja on vedonnut päätöksen kumoamista koskevien vaatimustensa tueksi.

Oikeudenkäyntikulut

155 Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska komissio on hävinnyt vaatimuksensa, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut, koska kantaja on sitä vaatinut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN ENSIMMÄISEN OIKEUSASTEEN
TUOMIOISTUIN (laajennettu kolmas jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamisesta 13 päivänä heinäkuuta 1994 tehty komission päätös 94/601/EY (IV/C/33.833 — Kartonki) kumotaan siltä osin kuin se koskee kantajaa.

2) Komissio velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Vesterdorf Briët Lindh

Potocki Cooke

Julistettiin Luxemburgissa 14 päivänä toukokuuta 1998.

H. Jung B. Vesterdorf

kirjaaja presidentti